

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НОВИХ ІНДУСТРІАЛЬНИХ КРАЇН АЗІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

*БАТЮК Л.А., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІАЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У ХХ столітті ми могли спостерігати випадки такого бурхливого розвитку економіки деяких країн, що для них часто використовують термін – «економічне диво». Особливо пильну увагу привертають «азійські тигри» - Південна Корея, Сінгапур, Гонконг, Тайвань. Ці у минулому дуже бідні країни показали високі темпи розвитку, і за відносно невеликий термін стали новими індустріальними країнами, а за багатьма показниками – постіндустріальними. Сьогодні вони разом з США, Японією та Європейським Союзом змагаються за право лідерства, підтверджуючи свою конкурентоспроможність на світовому ринку.

Сьогодні відбуваються надзвичайні зміни економічної кон'юнктури, які сприяють формуванню нових факторів конкурентоспроможності національних економік. Зокрема, трансформаційні процеси останніх десятиліть в регіонах Східної та Південно-Східної Азії впливають, а в деяких випадках і докорінно переформатовують глобальний рівень відносин у всіх сферах, особливо, в економічній. Величезний досвід боротьби з бідністю, слаборозвиненістю, економічного стагнацією, який накопичили ці країни може бути корисним і для сучасної України.

Поширення процесів економічної глобалізації актуалізує питання забезпечення конкурентоспроможності національної економіки як запоруки сталого поступального розвитку. При цьому комплекс різновекторних чинників, які формують передумови та загрози конкурентоспроможності національних економік, обумовлений підвищенням ступеня інтегрованості країн з різними рівнями соціально-економічного розвитку та конкурентними можливостями.

Залучення України у світову економіку робить проблему пошуку шляхів і стратегій підвищення конкурентоспроможності національної економіки, питання про можливості та способи її формування при відкритості внутрішнього ринку досить актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання конкуренції та конкурентоспроможності здавна привертало увагу вчених. Основоположниками теорії конкурентоспроможності вважаються А. Сміт і Д. Рікардо. Надалі їх ідеї отримали розвиток у працях Ф. Еджуорта, А. Маршалла, А. Курно, Е. Чемберліна, Дж. Робінсон, Й. Шумпетера, Дж. Гелбрейта. Величезний внесок у розробку теорії конкурентних переваг вніс М. Портер. Істотний внесок у розробку різних аспектів конкурентоспроможності національної економіки здійснили такі вчені: Л. Абалкін, О. Амоша, О. Білорус, А. Гальчинський, В. Геєць, У. Демінг, Я. Жаліло, М. Кірцнер, К. Кетелс, П. Крутман, Дж. Стігліц.

Питанням економічного розвитку нових індустріальних країн Азії присвячені наукові праці таких визнаних авторів, як А. Голікова, Ю. Грицака, А. Філіпенка, Р. Авакова, Б. Болотіна, В. Іохіна, В. Мельянцева, Г. Мюрдаля, Л. Рейснера, М. Чешкова, В. Шейніса, Г. Широкова, І. Ніколаєвої, Є. Авдокушина, В. Андріанова, М. Пісарєвої, В. Козика, А. Єлецького та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розгляд особливостей формування конкурентоспроможності національних економік в цілому та виділення специфічних факторів конкурентоспроможності нових індустріальних країн Азії, які можуть слугувати орієнтиром для України з точки зору використання досвіду формування конкурентних переваг національних економік.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Конкурентоспроможність є головним показником стану економіки країни і перспектив її розвитку. Її вивченням займаються багато аналітичних центрів світу. Серед них найбільш представницькими є дослідження, що проводяться швейцарськими інститутами – Всесвітнім економічним форумом (World Economic Forum) і Міжнародним інститутом розвитку менеджменту (International Institute for Management Development), які щорічно публікують доповіді про конкурентоспроможність країн і відповідні рейтинги.

Спостерігається велике різноманіття підходів до визначення національної конкурентоспроможності.

Ми розглядаємо конкурентоспроможність національної економіки як економічну категорію, що характеризує стан суспільних відносин у державі щодо забезпечення умов стабільного підвищення ефективності національного виробництва, адаптованого до змін світової кон'юнктури та внутрішнього попиту на основі використання національних конкурентних переваг та покращення соціально-економічних параметрів розвитку Я. Базилюк [6, с. 6].

Згідно класифікації Світового банку до НІК Азії відносяться: Республіка Корея, Тайвань, Гонконг і Сінгапур (НІК першої хвилі), а також Таїланд, Малайзія, Філіппіни та Індонезія (НІК другої хвилі).

У міру поглиблення економічної глобалізації на конкурентоспроможність національних економік все менший вплив справляють такі фактори, як наявність природних ресурсів, сприятливий клімат, вигідне географічне положення країни, і навпаки, підвищується роль інфраструктури, наукового потенціалу та рівня освіти населення, все більшого значення набуває фактор знань.

Порівняльні переваги країн (відносна конкурентна позиція країни в групі країн, що знаходяться на одному етапі економічного розвитку) представлені М. Портером в моделі стадій економічного розвитку, згідно з якою оновлення національної економіки відбувається за допомогою руху в бік більш складних джерел конкурентних переваг і до відносної конкурентної позиції, характеризується більш високою продуктивністю.

М. Портер досліджував економіку, в тому числі, Південної Кореї і Сінгапуру. Він зробив вельми оптимістичні прогнози щодо майбутнього південнокорейської економіки і набагато менш оптимістичні - щодо економіки Сінгапуру. Однак, саме Сінгапур демонструє сьогодні вражаючі успіхи у досягненні і утриманні найвищих показників міжнародної конкурентоспроможності. Швидко просуваючись вгору по сходах рейтингу, ця країна в 2011р. поступилася тільки Швейцарії (за версії Всесвітнього економічного форуму) і пропустила вперед лише Гонконг і США (за версією Лозаннського центру з вивчення конкурентоспроможності Міжнародного інституту розвитку менеджмента) [5, 21].

Сьогодні вже можна стверджувати, що помилковість оцінки М. Портером міжнародної конкурентоспроможності Сінгапуру обумовлена обмеженістю його моделі, яка відображає вплив локальних конкурентних переваг, тоді як вплив глобальних конкурентних переваг в моделі практично не розглянуто. У нових економічних умовах, що визначаються розвитком глобалізації, виникла необхідність доповнення моделі новими детермінантами конкурентоспроможності, що відображають вплив поглиблення міжнародної економічної взаємозалежності.

Першим, хто запропонував розглядати діяльність багатонаціональних фірм у якості окремої детермінанти конкурентоспроможності, був Дж. Х. Даннінг [2]. Він підкреслював важливу роль ТНК які впливають за допомогою вхідних і вихідних інвестиційних потоків як на свою конкурентоспроможність, так і на конкурентоспроможність приймаючих країн. Він робить висновок, що

конфігурація національних конкурентних переваг групи країн з економікою, що розвивається відображає сильну залежність від зарубіжних ТНК і запозичених технологічних ресурсів [1].

Слід зазначити, що діяльність ТНК як ендogenous фактора конкурентоспроможності була включена на базі обліку так званих специфічних країнових переваг. Це дозволило, з одного боку, досліджувати можливості країни з підтримки сталого розвитку та отримання вигод з обох джерел конкурентоспроможності – прямих іноземних інвестицій (далі ПІІ), орієнтованих як всередину, так і зовні, а з іншого боку, перекинути міст між макроекономічними та мікроекономічними вимірами конкурентоспроможності. Країни можуть отримувати вигоди від вхідних ПІІ шляхом розширення доступу до іноземних передових технологій, знань і фінансового капіталу (що і відбувається в досліджуваних країнах), а вигоди від вихідних ПІІ – за допомогою забезпечення доступу до більш дешевої робочої сили, джерел сировини або сприятливого розташування.

Транснаціональний сектор сучасної світової економіки в даний час – це понад 100 тис. материнських (головних) компаній і близько 900 тис. підконтрольних їм зарубіжних афілійованих підприємств, розосереджених по всьому світу. Для порівняння: на початок 90-х рр. минулого століття в світі налічувалося близько 35 тис. ТНК і трохи більше 150 тис. залежних від них іноземних підприємств. Наведені дані свідчать про те, що останнім часом спостерігається істотне збільшення числа іноземних афілійованих підприємств у порівнянні з ростом кількості головних компаній. При цьому динаміка зростання філій ТНК помітно вище, ніж темпи зростання материнських компаній [7, с. 80-82].

Наведені дані яскраво свідчать про те, що дії великих ТНК за характером і формами прояву у світовій економіці багато в чому схожі з діяльністю національних держав. Саме участь у міжнародних ланцюжках створення доданої вартості сьогодні є одним з основних інструментів забезпечення конкурентних переваг нових індустріальних країнах Азії [7]. Але важливо враховувати, що ТНК істотно змінюють ринкові механізми ціноутворення, ставлячи в явно несприятливе становище, щонайменше, малі національні економіки. Йдеться про те, що ТНК є «плануючими системами», які можуть формувати ціну в межах від прямого призначення до впливу на її динаміку.

Відмінна особливість східноазійських країн - провідна роль держави у всіх процесах соціально-економічного розвитку, хоча масштаби участі держави змінювалися в залежності від еволюції стратегії. Важливим механізмом розвитку країн Східної і Південно-Східної Азії є структурна політика - система державних заходів щодо цілеспрямованої

зміни пропорцій відтворення і забезпечення збалансованого розвитку.

У 1960-х рр. структурна політика у східно-азіатських країнах орієнтувалась на формування макропропорцій. У центрі уваги були проведення аграрних реформ і індустріалізація. В ході аграрних реформ, що проводилися в 1949-1953 рр. на Тайвані, в 1949-1952 рр. – в Республіці Корея, в 1972 р. – на Філіппінах, в 1975 р. - в Таїланді, були досягнуті наступні результати: змінені традиційні форми земельних відносин та удосконалено форми земельної власності; подолані монокультурність і диверсифікація сільськогосподарського виробництва.

У числі найскладніших завдань реалізації програм соціально-економічного розвитку було ресурсне забезпечення. За роки структурної перебудови східно-азіатським країнам не вдалося повністю самостійно фінансувати розвиток, тому залучення іноземного капіталу у формі позик, прямих і портфельних довгострокових і короткострокових інвестицій було неминучим. Потoki іноземного капіталу справили в цей період позитивний вплив на розвиток даної групи країн, оскільки направлялися в перспективні сектори економіки. Разом з тим успіхи цих років привели до формування твердого переконання, що приплив іноземного капіталу завжди сприяє модернізації. Міжнародні фінансові організації, перш за все МВФ і ОЕСР, рекомендували країнам, що розвиваються зняти всі обмеження на позики за кордоном і на вивезення капіталу. Це зумовило вільний рух короткострокового спекулятивного капіталу, що, в свою чергу, стало однією з причин азійської кризи 1997 р.

Сьогодні Східна і Південно-Східна Азія – най динамічніший регіон світової економіки протягом останніх 25 років. Найбагатші його країни мають деякі більш високі показники, ніж країни ЄС або США. Наприклад, в 2015р. ВВП за ППЗ в розрахунку на одного жителя у Сінгапурі склав \$ 85,3 тис. За даними МВФ, ВВП за ППЗ в розрахунку на одного жителя в Малайзії в 1990р. склав \$6,8 тис., а в 2015 р. го досяг \$26,3 тис. (для порівняння: в Польщі - \$26,5 тис.); в Таїланді він дорівнював відповідно \$4,3 тис. і \$16,1 тис. (для порівняння: в Болгарії - \$19,1 тис.); в Індонезії - менше \$2,9 тис. і \$11,1 тис. ; на Філіппінах - \$2,6 тис. і \$7,25 тис. [4].

Динамічний поступальний розвиток протягом чверті століття забезпечив НІК Азії підвищення значущості в світовій економіці і можливість здійснення важливих структурних перетворень: зростання промислового виробництва і підвищення питомої ваги обробної промисловості у ВВП; скорочення питомої ваги сільського господарства у ВВП і його модернізація; утворення нових галузей обробної промисловості і підвищення питомої ваги високотехнологічних галузей; зростання питомої ваги науко-і капіталомістких виробництв; збільшення

питомої ваги технологій, що вимагають високої кваліфікації робочої сили; зростання значущості сфери послуг.

В результаті структурних перетворень і пріоритетного розвитку високотехнологічних галузей за питомою вагою продукції високотехнологічних секторів у ВВП світовим лідером стала Республіка Корея, яка залишила позаду традиційних лідерів - Швецію, Швейцарію, ФРН, Японію і США.

Особливістю структурної перебудови східноазійських країн є активна участь іноземного капіталу практично у всіх експортно-орієнтованих розвитку.

Здійснення програм індустріалізації поставило на порядок денний нову якість економічного розвитку східно-азійських країн - формування в найбільш розвинених з них постіндустріального суспільства. В кінці 1990-х рр. в національні програми розвитку найбільш розвинених східноазійських країн було включено поняття інформаційного суспільства, а на початку 2000-х рр. - поняття економіки знань.

У числі перших країн, в яких стратегії розвитку сфери ІКТ та побудови на цій основі нової економіки і нового суспільства розроблялися ще у 1980-ті роки, був Сінгапур. Особливості географічного положення Сінгапуру перетворили це місто-острів на важливий світовий центр торгівлі і фінансів. Ця конкурентна перевага розташування, з одного боку, і побудова інформаційного суспільства - з іншого, використовується урядом для перетворення країни в регіональний інформаційно-комунікаційний центр, який постачає інформаційні послуги не тільки на регіональний, а й на глобальний ринок.

У рейтингу країн світу за досягненнями в сфері ІКТ, який складається ООН, Сінгапур увійшов до першої десятки світових лідерів в цій області, поряд з США, Японією, Республікою Корея, Канадою, Австралією і чотирма малими європейськими країнами.

Республіці Корея першою державною програмою в сфері ІКТ була «Базова національна інформаційна система». Програма була розроблена на початку 1980-х рр. і почала виконуватися в 1987 р. На початку 1990-х рр. програма була переглянута, і в квітні 1994 р. прийнятий проект «Національна Інформаційна супермагістраль», який отримав в 1995 р. назву «Корейська інформаційна інфраструктура». Здійснення цього довгострокового плану, за задумом корейського уряду, є ключовою ланкою в переході Республіки Корея від індустріальної економіки, що розвивається до економіки розвинутої держави. У квітні 1999 р. уряд Республіки Корея оголосив про Програму «Кібер Корея 21», націлену на створення суспільства, заснованого на творчих знаннях. У

2006 р. було прийнято програму «Електронна Корея: бачення 2006» та стратегії її реалізації. На даний час показники інформатизації країни можна порівняти з показниками інформатизації провідних світових економічних держав, включаючи США і Японію [8, с. 229].

У жовтні 1998 р. адміністрація Гонконгу оголосила про «інформаційно-технологічну стратегію» з метою перетворення Гонконгу на інформаційний центр з мультимедійною базою. Гонконг має намір стати провідним центром ІКТ, включаючи програмне забезпечення та електронну торгівлю.

У 2001р. на Тайвані було затверджено Програму розвитку економіки знань, яка передбачала, зокрема, збільшення витрат на дослідницькі роботи до 3% ВВП і обсягу виробництва наукомісткої продукції – до 60 % ВВП.

У 1967р. була створена АСЕАН, до якої увійшли Сінгапур, Малайзія, Філіппіни, Індонезія, Таїланд. Пізніше утворена АСЕАН + 3. Передбачається також створення Азіатського валютного фонду – регіональної версії МВФ.

У другій половині 2008 р. східноазійські країни зіткнулися, по суті, з тими ж проблемами, які мали місце під час кризи 1997-1998рр. Однак умови вирішення цих проблем були вже іншими. На відміну від кризи 1990-х рр., коли східноазійські країни боролися за виживання поодиночі, всіляко покладалися на фінансову допомогу МВФ і не проводили структурної модернізації, новою тенденцією в розвитку сучасної глобальної кризи є усвідомлення НК Азії необхідності консолідації в пошуках колективного захисту своїх національних економік [8, с.230].

Національні інноваційні системи (НІС) східноазійських країн мають і відмінності, і спільні риси. Найхарактернішою з них є відсутність або слабе представництво деяких стадій знань, перш за все фундаментальних, а іноді і прикладних. Це відрізняє їх від країн з розвинутою традиційною НІС, яка сформована за лінійною моделлю: фундаментальні дослідження → прикладні дослідження → дослідні і конструкторські роботи → дослідне виробництво → масове виробництво.

У НІС найбільш розвинених східноазійських країн, орієнтованих на експорт високотехнологічної продукції, відсутня або слабо представлена стадія формування фундаментальних ідей. У НІС інших східноазійських країн, переважно сільськогосподарських, відсутні або слабо представлені не тільки блок фундаментальної і прикладної науки, а й високотехнологічний компонент. В інноваційній політиці цих країн робиться наголос на підготовці висококваліфікованих кадрів у ряді найбільш затребуваних дисциплін, перш за все в сферах економіки, фінансів і менеджменту. Ще

однією характерною рисою НІС східноазійських країн є запозичення технологій з інших країн; опора на сильні інститути; врахування ступеня відповідності конкретних форм інститутів НІС завданням запозичення технологій.

У східноазійських країнах реалізується модель розвитку інноваційних центрів на базі сформованих фінансово-промислових кластерів. Підприємства цих країн, включені в неформальну технологічну мережу японських корпорацій за принципом зграї «лялячих гусей», розміщувалися територіально компактно, що призвело до створення виробничих та інфраструктурних анклавів, на основі яких сформувалися НІС.

Важливою проблемою на шляху формування НІС в східноазійських країнах є наявність у держави можливості змінювати пріоритети інноваційної та технологічної політики. Це пояснює формування НІС шляхом відносної автономії інноваційних анклавів.

У Сінгапурі перехід до пріоритетного розвитку наукоміських галузей почався в кінці 1970-х рр. в рамках вирішення загального завдання перетворення міста-держави в регіональний центр інформаційних і наукоємних галузей. Особливу увагу було приділено біотехнології, електроніці, штучному інтелекту, робототехніці, технологіям в області інформатики і зв'язку. На початку 1980-х рр. був створений науково-виробничий парк, що включив п'ять державних науково-дослідних інститутів, Сінгапурський університет, промислові корпорації і став провідним інноваційним центром країни. Компаніям, які беруть участь в розвитку науково-промислових парків, надаються пільги, які раніше надавалися лише фірмам в експортно-орієнтованих галузях.

На Тайвані стратегія економічного розвитку, спрямована на впровадження технологій і створення ефективної НІС, реалізується з 1960-х рр. в рамках загальної задачі створення «технологічного острова» («зеленого силіконового острова»). У грудні 1966р. в Гаосюні, великому порті і промисловому центрі на південному заході Тайваню, був створений перший експортний технопарк. Ядром технопарку стали національні державні підприємства, але функціонувало і значне число малих і середніх компаній, включаючи сімейні підприємства. В результаті вже в 1960-х рр. на Тайвані виникла сучасна система науково-технічного розвитку. В середині 1970-х рр. в Гаосюні був побудований індустріальний парк Лінхай, що включив сталеливарний і суднобудівний заводи, нафтохімічний комплекс та підприємства інших галузей промисловості [8, с.238].

На північному заході Тайваню функціонує ВЕЗ – Хсінчу, яка вважається «кремнівою (селіконовою) долиною» на Тайвані. У 1979 р. був

заснований і з 1980 р. функціонує перший із серії парків високотехнологічної промисловості Науковий Парк Хсінчу. Сконцентровані в науковому парку компанії - виробники високих технологій спеціалізуються в шести сферах: інтегральні мікросхеми, комп'ютери та периферія, телекомунікації, оптична електроніка, точне машинобудування і біотехнологія. До теперішнього часу завершена 3-тя стадія розширення основної інфраструктури парку, проте зростає потреба в 4-й стадії розширення. Для цієї стадії обрані прилеглі містечка Джунан і Тонглуо. У містечку Джунан функціонують компанії оптоелектронної та біотехнологічної промисловості, а Тонглуо був спеціально спроектований для спеціалізації на розробці систем високої продуктивності для системних блоків напівпровідникової промисловості Тайваню. Заплановані три нових парки на півночі Тайваню: парк Лонгтан, біомедичний науковий парк Хсінчу, який буде спеціалізуватися на дослідженні раку, і парк Йілан, який буде зосереджений на розробці систем комунікацій і штучного інтелекту.

У Республіці Корея перші програми інноваційного розвитку були запуснені в 1999р. Модернізація була побудована на запозиченні зарубіжних технологій, головним чином, у формі створення спільних венчурних фірм з японськими партнерами. В даний час, незважаючи на світове лідерство країни за деякими високотехнологічними позиціями, Республіка Корея як і раніше, багато в чому залежить від імпортової техніки по причині недостатнього розвитку власних базових технологій.

У Малайзії в рамках національного стратегічного проекту «Мультимедійний Супер Коридор» (МСК) створено сучасну матеріальну інфраструктуру, яка включає наукові центри, вищі навчальні заклади, інкубатор для становлення молодих компаній, оптоволоконну магістральну лінію зв'язку, офісні і житлові приміщення, розгалужену систему сервісу. Базовими визначені напрямки розробки мультимедіа додатків (електронний уряд), багатопільова електронна картка, школи на базі інформаційних технологій, електронна комерція і т.п. [8, с. 239].

Відмінною характеристикою формування НІС в Таїланді є власний шлях інноваційного розвитку, на відміну від Сінгапуру, Тайваню, Республіки Корея, Малайзії та Гонконгу, що спирається на японській досвід. Держава сприяє впровадженню екологічно чистих, енергетично ефективних передових технологій. Наголос робиться на виробництві продукції з використанням зарубіжних технологій, які напряму отримуються від виробників. У 2003 р. було створено Національне Агентство по розвитку науки і техніки, що спеціалізується на розробці стратегії інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності національної економіки, здійснює підтримку державного і приватного

підприємництва в трьох основних національних центрах досліджень: біологічному; металів і матеріалів; електронних і комп'ютерних технологій. Під керівництвом NSTDA був створений перший науковий парк Таїланду. Держава надає підтримку центрам досліджень і інновацій за допомогою зниження податків, надання пільгових кредитів, грантів, надання допомоги в пошуку партнерів [8, с. 240].

В Індонезії державна науково-технічна інноваційна політика знаходиться в процесі формування. Переймається позитивний зарубіжний досвід створення технопарків, промислових парків, ВЕЗ з акцентом на розвиток високотехнологічних виробництв та науково-технічних розробок. Значні кошти виділяються на дослідження нанотехнологій, якими займаються понад 120 організацій, що знаходяться в системі Міністерства досліджень і технологій: Інститут природничих наук, Національне агентство з атомної енергії, Національне аерокосмічне агентство, Агентство по дослідженню та впровадженню технологій, Дослідницький центр при Міністерстві промисловості, ряд державних і приватних дослідницьких інститутів [8, с.241]. Основними перешкодами на шляху інноваційного розвитку країни є: нестача інформації та прикладних технологій; недостатнє фінансування і бюрократія; гостра нестача кваліфікованих фахівців.

Узагальнюючи основні характеристики інноваційних процесів в східно-азіатських країнах, можна відзначити специфіку процесу становлення НІС в східно-азіатських країнах: державну підтримку вільних економічних зон, стимулювання створення центрів кооперації і технопарків; автономність регіональних інноваційних анклавів у виборі дослідницьких пріоритетів, які не завжди узгоджуються з пріоритетами національної науково-технічної політикою.

Висновки. Азіатська модель державного регулювання економіки має свою специфіку, яка проявляється, зокрема, в тому, що між державою і бізнесом менше посередників, ніж на Заході, вони взаємодіють і співпрацюють у господарській сфері безпосередньо. Акцент перенесено на дотримання інтересів співтовариства, орієнтацію на кінцевий - економічне зростання. Вважається допустимим, щоб держава свідомо і послідовно втручалася в ціноутворення для стимулювання розвитку певних галузей. Виробництво розвивається і розширюється в кінцевому рахунку для того, щоб мати важіль впливу на інші країни і зміцнити власну національну безпеку і автономію. Інтегруючою силою виступають самі підприємці, об'єднані у регіональні ділові мережі.

Нові індустріальні країни Східної Азії, в першу чергу, здійснили стимулювання розвитку аграрної сфери. Потім кошти, отримані від експорту висококонкурентної сільськогосподарської продукції шляхом

інвестування у технологічне оновлення та підвищення якості власної робочої сили змогли підняти на високий рівень продуктивності праці і вітчизняну промисловість. І тільки після цього було лібералізовано фінансові ринки, які стали додатковим джерелом інвестицій у вітчизняну економіку.

Саме така послідовність державного регулювання змогла забезпечити захист національних виробників навіть в умовах надзвичайної конкуренції з боку транснаціональних компаній.

Для України подібний шлях реформ є єдино виправданим в умовах глобалізації з неодмінним входженням на світові ринки товарів і послуг.

Література.

1. **Dunning J. H.** The Competitive Advantage of Countries and the Activities of Transnational Corporations / **J. H. Dunning** // Transnational Corporations. – 1992. – 1 February. – № 1. – P. 135-168.

2. **Dunning J. H.** Think Again Professor Krugman: Competitiveness Does Matter / **J. H. Dunning** // The International Executive. – 1995. – № 37(4). – P. 315-324.

3. IMD World Competitiveness Yearbook. The World Competitiveness Scoreboard 2011 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.imd.org/research/publications/wcy/upload/scoreboard.pdf>

4. Report of the Secretary-General of UNCTAD to UNCTAD XIII. Development-led globalization: Towards sustainable and inclusive development paths. – N. Y.; Geneva: UN, 2011. – 136 p.

5. The World Economic Forum. The Global Competitiveness Report, 2011-2012 [Electronic resource]. – Mode of access: http://www3.weforum.org/docs/AVEF_GCR_Report_2011-12.pdf

6. **Базилюк Я.** Конкурентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення / **Я. Базилюк** – К. : НІСД, 2002. – 132 с.

7. **Кальченко Т.В.** Глобальна економіка: методологія системних досліджень: [Монографія] / **Т. В. Кальченко**. – К. : КНЕУ, 2006. – 248 с.

8. Мировая экономика. Экономика стран и регионов : учебник для академического бакалавриата / **В. П. Колесов** [и др.]; под ред. **В.П. Колесова, М.Н. Осьмовой**. – М. : Издательство Юрайт, 2015. – 519 с.

References.

1. **Dunning J. H.** (1992). The Competitive Advantage of Countries and the Activities of Transnational Corporations. Transnational Corporations. 1 February. No 1, pp. 135-168 [in English].

2. **Dunning J. H.** (1995). Think Again Professor Krugman: Competitiveness Does Matter. The International Executive. No 37(4), pp. 315-324 [in English].

3. IMD World Competitiveness Yearbook. The World Competitiveness Scoreboard 2011 Retrieved from:

<http://www.imd.org/research/publications/wcy/upload/scoreboard.pdf>
[in English].

4. Report of the Secretary-General of UNCTAD to UNCTAD XIII. Development-led globalization: Towards sustainable and inclusive development paths. – N. Y.; Geneva: UN, 2011. p. 136 [in English].

5. The World Economic Forum. The Global Competitiveness Report, 2011-2012 Retrieved from: http://www3.weforum.org/docs/AVEF_GCR_Report_2011-12.pdf

6. **Bazyliuk Ya.** (2002). *Konkurentospromozhnist natsionalnoi ekonomiky: sutnist ta umovy zabezpechennia* [Competitiveness of the national economy: the essence and conditions of providing]. Kyiv: NISD, p. 132 [in Ukrainian].

7. **Kalchenko T.V.** (2006). *Hlobalna ekonomika: metodolohiia systemnykh doslidzhen* [Global Economy: Methodology of System Research]. Kyiv: KNEU, p. 248 [in Ukrainian].

8. **Kolesov V.P.** (2015). *Mirovaya ekonomika. Ekonomika stran i regionov : uchebnik dlya akademicheskogo bakalavriata* [World economy. Economics of countries and regions: a textbook for academic baccalaureate]. Moskva.: Izdatelstvo Yurayt, p. 519 [in Russian].

Анотація.

Батюк Л.А. Конкуреноспроможність нових індустріальних країн Азії: досвід для України.

Розглянуто економічну категорію «конкуреноспроможність». Визначені основні складові конкуреноспроможності економік нових індустріальних країн Азії. Виявлено взаємозв'язок економічної та політичної модернізації в нових індустріальних країнах Азії. Розглянуто національні інноваційні системи нових індустріальних країн як фактор конкуреноспроможності. Розкрито зміст державної економічної політики та структурних особливостей економік нових індустріальних країн Східної та Південно-Східної Азії в епоху глобалізації, уточнено роль національних інноваційних систем у процесі модернізації суспільств досліджуваних країн.

Ключові слова: конкуреноспроможність, нові індустріальні країни, розвиток, національна економіка

Аннотация.

Батюк Л.А. Конкуреноспособность новых индустриальных стран Азии: опыт для Украины.

Рассмотрена экономическая категория «конкуреноспособность». Определены основные составляющие конкурентоспособности экономик новых индустриальных стран Азии. Выведена взаимосвязь экономической и политической модернизации в новых индустриальных странах Азии. Рассмотрены национальные инновационные системы новых индустриальных стран как фактор конкурентоспособности. Раскрыто содержание государственной экономической политики и структурных особенностей экономик новых индустриальных стран Восточной и Юго-Восточной Азии в эпоху глобализации, уточнена роль национальных инновационных систем в процессе модернизации обществ исследуемых стран.

Ключевые слова: конкурентоспособность, новые индустриальные страны, развитие, национальные экономики

Abstract.

Batyuk L.A. Competitiveness of the New Asian Industrialized Countries: Experience for Ukraine.

The economic category «competitiveness» is considered. The main components of the competitiveness of the economies of the new industrialized countries of Asia are determined. The relationship of economic and political modernization in the new industrialized countries of Asia has been revealed. The national innovation systems of the new industrialized countries as a factor of competitiveness are considered. The content of the state economic policy and structural peculiarities of the economies of the new industrialized countries of Eastern and Southeast Asia in the era of globalization is clarified, the role of national innovation systems in the process of modernization of the societies of the countries under study is specified.

Key words: *competitiveness, new industrialized countries, development, national economy*

УДК 338.48 (063)

РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ

**БОБЛОВСЬКИЙ О.Ю., К.Ф.Н., ДОЦЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА,
ТИТАРЕНКО В.М., СТАРШИЙ ВИКЛАДАЧ,
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Діяльність людини у великих містах пов'язана із значними фізичними та психологічними навантаженнями. Міське середовище в якому перебуває весь час людина шкідливо впливає на її здоров'я внаслідок забруднення повітря, браку сонячного проміння, якості води. Напружений ритм життя міських мешканців приводить до виникнення стресових ситуацій, які можуть спричинити виникнення інсультів, інфарктів та інших серцево-судинних захворювань. Відновлення працездатності людей та задоволення різноманітних потреб, пов'язаних із оздоровленням й відпочинком є однією з найважливіших задач, яку мають вирішувати рекреаційні ресурси.

Ще з давніх часів відомо, що природні фактори сприятливо впливають на фізичне та психологічне здоров'я людини. Тому розвитку рекреаційного потенціалу, який є найважливішою складовою соціальної сфери, з кожним роком приділяється все більше уваги. Для Харківського регіону, центром якого є друге за величиною місто України, проблема розвитку рекреаційного потенціалу є актуальною